

Professional Supports for Multidisciplinary Teams to Intervene Abused and Neglected Children in Welfare Residences of Thailand

Ampairat Aksornprom

MSW.(Medical Social Work), Associate Professor,

School of Human Ecology,

Sukhothai Thammathirat Open University

E-mail: yukthais@gmail.com

Abstract

The objective of this study was to find the solutions in order to give professional supports for multidisciplinary teams to intervene child abused and neglected assigned to children welfare residences in Thailand. The study samples consisted of 2 groups. The first group included 111 social workers, psychologists, child protective officers, and child caregivers from 46 children's welfare residences throughout Thailand. The other included 14 academics and experts in social work, psychology and child development. Qualitative data was collected through 5 focus-groups, and was analyzed for content. The result showed that the abused and neglected children's intervention process is comprised of 6 stages: social investigation, assessment, case conference, treatments, family unification, and follow-up. The professional supports were the following: firstly, the academic curriculums should focus on theory as well as practicum and attractive appearance. Secondly, licenses are confirmed to standardize performance. Thirdly, the law which protects workers from being sued needs to be better defined. Fourthly, supervision and consultation on private issues and working system are necessary. Fifthly, the annual professions conference for sharing their experiences and problems. Sixthly, a professional development system should exist that each worker can attend at least once a year. Seventhly, adequate manpower of all professions should increase. Finally, it should have professional security, progress, promotion, and mental health caring system.

Keywords: child abused and neglected, children welfare residence, intervention, multidisciplinary team, professional supports

การสนับสนุนทางวิชาชีพในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งของทีมสหวิชาชีพสังกัดสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย

อ่าไพรัตน์ อักษรพรหม

สส.ม.(สังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์), รองศาสตราจารย์,
สาขามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

E-mail: yukthais@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสนับสนุนทางวิชาชีพในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งของทีมสหวิชาชีพสังกัดสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างมี 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก และพี่เลี้ยงเด็ก ที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง สังกัดสถานสงเคราะห์เด็ก 46 แห่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการและมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก รวมจำนวน 111 คน กลุ่มที่ 2 นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ จิตวิทยา และพัฒนาการเด็ก รวมจำนวน 14 คน เก็บข้อมูลด้วยการอภิปรายกลุ่มรวม 5 ครั้ง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ การค้นหาข้อเท็จจริงเบื้องต้น การประเมินสภาพเด็กเบื้องต้น การประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อการวินิจฉัย การดำเนินการช่วยเหลือ การคืนเด็กสู่ครอบครัว และการติดตามผล แนวทางการสนับสนุนทางวิชาชีพ ได้แก่ หลักสูตรของสถาบันการศึกษาควรให้นำหนักเท่า ๆ กัน ระหว่างภาคทฤษฎีกับภาคฝึกปฏิบัติ และสอนเรื่องการแสดงบุคลิกภาพที่ดี ไปประกอบวิชาชีพที่แสดงถึงมาตรฐานในการปฏิบัติงานแบบมืออาชีพ กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้ปฏิบัติงานจากการถูกฟ้องร้องระบบการนิเทศงานและเป็นที่ปรึกษาเรื่องส่วนตัวและงานแก่บุคลากรทุกคน การประชุมประจำปีสำหรับทุกนักวิชาชีพที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งเพื่อร่วมกันเสนอประสบการณ์และปัญหาที่ผ่านมา การเพิ่มพูนความรู้และทักษะของทุกวิชาชีพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพิ่มอัตรากำลังของทุกวิชาชีพให้เพียงพอกับจำนวนเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง ยกกระดับความมั่นคงและก้าวหน้าทางวิชาชีพ และระบบดูแลสุขภาพจิตของผู้ปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: การสนับสนุนทางวิชาชีพ, การช่วยเหลือ, เด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง, ทีมสหวิชาชีพ, สถานสงเคราะห์เด็ก

บทนำ

สถานการณ์ทารุณและทอดทิ้งเด็กในประเทศไทยมีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จากการรวบรวมข้อมูลและสถิติของสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (<http://www.m.-society.go.th>) พบว่า มีเด็กที่เข้ารับบริการช่วยเหลือจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (กรมประชาสงเคราะห์) ในพ.ศ. 2543 จำนวน 270 ราย พ.ศ. 2544 จำนวน 288 ราย และ พ.ศ. 2545 จำนวน 221 ราย เด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 15 ปี ถูกละเมิดทางเพศในช่วง พ.ศ. 2541-2543 ที่ได้รับการช่วยเหลือจากกรมประชาสงเคราะห์ องค์กรเครือข่าย และโรงพยาบาล ตำรวจ จำนวน 1,407, 3,928 และ 1,635 คน ตามลำดับ โดยเด็กที่ถูกละเมิดทางเพศจะมีอายุน้อยลง และการละเมิดจะบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้น มีโสเภณีเด็กใน พ.ศ. 2543 เท่ากับ 14,025 คน พ.ศ. 2544 มีจำนวน 15,010 คน มีเด็กที่กระทำผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ในพ.ศ. 2543 จำนวน 109 คน และพ.ศ. 2544 จำนวน 140 คน ในพ.ศ. 2542 มีเด็กถูกปล่อยปละละเลย 1.2 ล้านคน ซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มีเด็กถูกทอดทิ้ง 69,269 คน โดยเข้ารับการอุปการะจากกรมประชาสงเคราะห์ในพ.ศ. 2543 จำนวน 625 คน พ.ศ. 2544 จำนวน 614 คน นอกจากนี้ ยังมีเด็กเร่ร่อนในพ.ศ. 2542 จำนวน 1,602 คน

เด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งส่วนใหญ่จะถูกกระทำทารุณหลายๆ ด้าน เช่น ถูกตบตีร่างกายพร้อมๆ กับคำทอและข่มขู่ให้หวาดกลัวและสะเทือนใจ อีกทั้งกักขังให้อยู่อย่างโดดเดี่ยว เป็นต้น ดังนั้น เด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ (ปรีชวัน จันทรศิริ และ รัชนิ ฉลองเกื้อกุล, ออนไลน์) ซึ่งต้องการการช่วยเหลือแบบองค์รวมทั้งด้านการแพทย์ กระบวนการยุติธรรม และสังคม เมื่อเด็กได้รับความช่วยเหลือให้อยู่ในบ้านพักเด็กและครอบครัวหรือสถานสงเคราะห์เด็ก จะมีทีมสหวิชาชีพ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และพี่เลี้ยงเด็ก เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านสังคมที่มีรายละเอียดซับซ้อน ได้แก่

เยียวยานำบำบัดทางจิตใจฟื้นฟูสภาพครอบครัว สร้างเครือข่ายทางสังคม นอกจากนี้ ยังต้องประสานงานกับวิชาชีพอื่นในกระบวนการปกป้องคุ้มครองเด็ก ได้แก่ ตำรวจ อัยการ กุมารแพทย์ จิตแพทย์เด็ก พยาบาล และครู รวมทั้งต้องขอความร่วมมือจากเพื่อนบ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชนที่เกี่ยวข้อง การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวที่มากหรือน้อยเกินไปล้วนมีผลกระทบต่อการทำงานของนักปฏิบัติงานผิดพลาดซึ่งส่งผลเสียต่อการดำเนินชีวิตของเด็กและครอบครัว (Munro, 2002, 161)

การเยียวยาทางจิตใจและการช่วยเหลือทางสังคมแก่เด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งต้องใช้เวลาค่อนข้างยาวนานเด็กบางรายอาจดีขึ้นในช่วงแรกแล้วกลับแย่ลงในเวลาต่อมาสลับกันไปมาอยู่เป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งอาจทำให้ผู้ปฏิบัติงานหมดกำลังใจในการทำงาน ยิ่งกว่านั้นผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งมักสัมผัสความทุกข์ที่เด็กได้รับ ราวกับความทุกข์นั้นเป็นของตนเอง ยิ่งทำงานนานปีก็ยิ่งสัมผัสได้ง่าย (Wickham and West, 2002, 40-41)

ในประเทศไทย การช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งของนักวิชาชีพด้านการแพทย์และด้านกระบวนการยุติธรรม มีมาตรการและกลไกรับรองบทบาทหน้าที่ของวิชาชีพดังกล่าวอย่างชัดเจน ทำให้บุคลากรทางการแพทย์ ตำรวจ และอัยการสามารถปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ได้สะดวก แต่นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และพี่เลี้ยงเด็ก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทีมสหวิชาชีพคุ้มครองเด็ก ยังไม่มีกฎหมายรับรองอำนาจตามตำแหน่งหน้าที่ ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานเต็มตามตำแหน่งหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูสภาพครอบครัวตามหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ส่งผลให้เด็กถูกทารุณซ้ำเมื่อกลับคืนสู่ครอบครัว ซึ่งแตกต่างจากในต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย เยอรมัน สิงคโปร์ และเขตปกครองพิเศษฮ่องกง เป็นต้น ล้วนให้อำนาจตามกฎหมายแก่นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง อีกทั้ง มีหลักสูตรการฝึกอบรมเสริมศักยภาพแก่นักวิชาชีพหลายด้าน มีรายละเอียด

เนื้อหาครอบคลุมประเด็นการปฏิบัติงานคุ้มครองเด็กอย่างครบถ้วน (ออนไลน์) ทำให้นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาในประเทศดังกล่าวมีบทบาทที่ติดเทียมกับวิชาชีพอื่นๆ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะค้นหาแนวทางการสนับสนุนทางวิชาชีพแก่นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และพี่เลี้ยงเด็กที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง สังกัดสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย ผลการศึกษาจะสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง และการพัฒนารูปแบบการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งแบบสหวิชาชีพที่สอดคล้องกับสังคมไทย ทำให้สามารถป้องกันปัญหาสังคมที่อาจเกิดตามมาจากเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง และส่งผลให้เด็กที่บุคลกรเหล่านี้ให้ความช่วยเหลือมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ปกติตลอดจนเป็นพลเมืองที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการสนับสนุนทางวิชาชีพในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งของทีมสหวิชาชีพสังกัดสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย

นิยามศัพท์

1. เด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง หมายถึง เด็กที่ถูกกระทำอย่างไม่เหมาะสมทุกรูปแบบต่อร่างกายและจิตใจ การทารุณทางเพศ การละเลยสิ่งที่ควรทำ การทอดทิ้ง การใช้เด็กเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ หรือประโยชน์อื่นๆ ที่ทำให้เด็กเสียหาย ซึ่งเป็นการกระทำที่สามารถเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความมีชีวิตอยู่รอด พัฒนาการ หรือศักดิ์ศรีของเด็ก และเป็นการกระทำในบริบทของสัมพันธภาพ ความไว้วางใจ และความไว้วางใจ

2. ทีมสหวิชาชีพ หมายถึง นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก

และพี่เลี้ยงเด็ก สังกัดสถานสงเคราะห์ภาครัฐและองค์กรสาธารณประโยชน์ในประเทศไทย

3. การสนับสนุนทางวิชาชีพ หมายถึง วิธีการมาตรการ กลไก และนโยบายในการสนับสนุนการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งของนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พี่เลี้ยงเด็ก และพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก สังกัดสถานสงเคราะห์ภาครัฐและองค์กรสาธารณประโยชน์ในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวิธีการ ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก และพี่เลี้ยงเด็ก ที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง สังกัดสถานสงเคราะห์เด็ก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ สถานสงเคราะห์เด็ก 24 แห่ง และบ้านพักเด็กและครอบครัว 20 แห่ง และสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก 2 แห่ง รวม 46 แห่ง ทั่วประเทศไทย และมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กที่มีสถานภาพเป็นนักวิชาชีพดังกล่าวไม่น้อยกว่า 1 ปี โดยที่พนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กไม่ใช่ผู้ที่มีตำแหน่งงานเป็นนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือพี่เลี้ยงเด็ก และกลุ่มที่ 2 ได้แก่ คณาจารย์และผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ จิตวิทยา หรือพัฒนาการเด็ก ซึ่งมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี สังกัดคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ ศูนย์พึ่งได้ (One Stop Crisis Center) โรงพยาบาลเฉพาะทาง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มูลนิธิฟอร์เด็ก และมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก

กลุ่มตัวอย่าง

เลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ตัวแทนของประชากรทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักสังคมสงเคราะห์ 52 คน นักจิตวิทยา 30 คน พนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครอง

สวัสดิภาพเด็ก 12 คน และพี่เลี้ยงเด็ก 17 คน รวมทั้งสิ้น 111 คน กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ 6 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านพี่เลี้ยงเด็ก 5 คน รวมจำนวน 14 คน

เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือการวิจัยขึ้นจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง และประสบการณ์ของผู้วิจัยเป็นนักสังคมสงเคราะห์จิตเวชนาน 12 ปี และนักวิชาการด้านการพัฒนาครอบครัวและสังคมนาน 15 ปี โดยเครื่องมือการวิจัย เป็นแนวคำถามใช้ในการอภิปรายกลุ่ม (focus group discussion) ประกอบด้วย 1) ประสบการณ์การปฏิบัติงาน 2) ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน 3) ความต้องการการสนับสนุนทางวิชาชีพ 4) แนวทางการสนับสนุนทางวิชาชีพ ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยนำไปทดสอบกับผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขออนุญาตกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดการอภิปรายกลุ่มตามกลุ่มวิชาชีพนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก หรือพี่เลี้ยงเด็ก วิชาชีพละ 1 ครั้ง 1 คน ต่อ 1 หน่วยงาน แต่ละครั้งจัดแบ่งกลุ่มตามภูมิภาค ครั้งละ 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) กรุงเทพมหานคร 2) ปริมณฑล 3) ภาคเหนือ 4) ภาคตะวันออก 5) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 6) ภาคใต้ ประมาณกลุ่มละ 5-8 คน และจัดการอภิปรายกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ด้านจิตวิทยา และด้านพัฒนาการเด็ก 1 ครั้ง รวมจัดการอภิปรายกลุ่มทั้งสิ้น 5 ครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการอภิปรายกลุ่มมาลงรหัส จัดหมวดหมู่วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียบเรียงตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแนวคำถามที่ใช้ในการอภิปรายกลุ่ม

ผลการวิจัย

ข้อมูลทางประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 86.00 มีอายุต่ำสุด 20 ปี และอายุสูงสุด 51 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าคิดเป็นร้อยละ 55.70 มัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 23.70 อาชีวศึกษาคิดเป็นร้อยละ 13.30 ปริญญาโทหรือเทียบเท่าคิดเป็นร้อยละ 4.70 ประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 2.30 และไม่ระบุระดับการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 0.30 ดำรงตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์คิดเป็นร้อยละ 46.85 นักจิตวิทยาคิดเป็นร้อยละ 27.30 พี่เลี้ยงเด็กคิดเป็นร้อยละ 15.13 และพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กคิดเป็นร้อยละ 10.18

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 เป็นเพศหญิงทั้งหมด นักวิชาการด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ 2 คน ด้านจิตวิทยา 1 คน และด้านพัฒนาการเด็ก 1 คน ผู้ปฏิบัติงานเชี่ยวชาญด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ 4 คน ด้านจิตวิทยา 2 คน และด้านพัฒนาการเด็ก 4 คน

ประสบการณ์การปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง

ผลการศึกษาจากการอภิปรายกลุ่มสามารถนำมาเรียบเรียงเป็นกระบวนการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาข้อเท็จจริงเบื้องต้น เมื่อได้รับแจ้งเรื่องเด็กถูกทารุณหรือทอดทิ้งจากองค์กรสาธารณประโยชน์ หน่วยงานในท้องถิ่น ผู้นำชุมชน หรือประชาชน จะสอบถามรายละเอียดให้ได้ข้อมูลมากที่สุด เข้าเยี่ยมบ้านในพื้นที่เพื่อสืบค้นข้อเท็จจริง กรณีเด็กอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากหน่วยงานที่สังกัด ขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งอาจเป็นต่างจังหวัด

กรณีเด็กถูกทอดทิ้ง มีงานเพิ่มเติม ได้แก่ ตรวจสอบเอกสารทะเบียนราษฎรของเด็ก กรณีเด็กไม่มีสูติบัตรติดตัวอาจจะเริ่มติดตามตั้งแต่โรงพยาบาลที่เด็กเกิด

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินสภาพเด็กเบื้องต้น ได้แก่ การประเมินความเสี่ยงของเด็ก ประเมินสภาพครอบครัว ความจำเป็นของการแยกเด็กออกจากครอบครัว

ความต้องการได้รับความช่วยเหลือในเบื้องต้น และ ปัญหาหลัก

ขั้นตอนที่ 3 การประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อการวินิจฉัย นำข้อเท็จจริงเบื้องต้นและผลการประเมินสภาพเด็กในเบื้องต้นมาผ่านกระบวนการประชุม (case conference) ในทีมสหวิชาชีพระดับอำเภอหรือจังหวัด ร่วมกันวินิจฉัยทั้ง ทางการแพทย์ สังคมสงเคราะห์ และกฎหมาย นำผลการวินิจฉัยมาวางแผนให้ความช่วยเหลือ ตัดสินว่าเด็กสมควร ได้รับการสงเคราะห์หรือการคุ้มครอง แต่ละวิชาชีพจะได้รับมอบหมายงานไปดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินงานช่วยเหลือ ใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน กรณีต้องแยกเด็กออกจากครอบครัว ขออนุมัติผู้ว่าราชการจังหวัดแยกเด็กออกจากครอบครัวและรับเด็กไว้ในอุปการะ หลังจากพาเด็กมาอยู่บ้านพักเด็กและครอบครัว หรือสถานคุ้มครองเด็กเป็นการชั่วคราว สอบถามเด็กเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาของเด็กในเชิงลึก ร่วมประชุมทีมสหวิชาชีพ ระดับอำเภอหรือจังหวัดเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อร่วมกันวางแผน ให้ความช่วยเหลือเด็กและครอบครัว ประเมินและติดตาม ผลการให้ความช่วยเหลือให้เป็นไปตามแผน หากมีปัญหา ในการให้ความช่วยเหลือจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงาน

การให้ความช่วยเหลือ ได้แก่ การรับเด็กไว้ในบ้านพักเด็กและครอบครัวหรือสถานคุ้มครองเด็กเป็นการชั่วคราว ตามกฎหมาย การให้ปัจจัยสี่ การแนะนำให้เด็กรู้จักสถานที่ต่างๆ ภายในหน่วยงาน การให้กำลังใจ การตรวจสุขภาพจิตเบื้องต้น และให้การปรึกษาแก่เด็ก การอบรมดูแลเด็กในชีวิตประจำวัน การปฐมพยาบาลเมื่อเด็กเจ็บป่วย การนำเด็กไปตรวจสภาพร่างกาย ตรวจเลือด รับกายภาพบำบัด รับการบำบัด ฟันฟู และเย็บยาร่างกายและจิตใจที่โรงพยาบาล การประสานงานเรื่องคดีกับตำรวจ อัยการ และศาล พาเด็กไปศาล การแจ้งความแก่ผู้กระทำทารุณเด็ก ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ การหาโรงเรียนให้เด็กได้รับการศึกษา การดำเนินเรื่องวุฒิการศึกษาของเด็กที่อยู่ระหว่างการ ศึกษา การดำเนินเรื่องสิทธิต่างๆ เช่น บัตรประกันสุขภาพ

ทะเบียนราษฎร เป็นต้น การจัดกิจกรรมบำบัดและ นันทนาการ การจัดกิจกรรมตามประเพณีต่างๆ การสอน การบ้าน การฝึกอาชีพ การให้คำแนะนำแก่เด็กเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การหาสถานที่ฝึกอาชีพและนายจ้าง แก่เด็ก การจัดกิจกรรมค่ายครอบครัว การติดต่อให้พ่อแม่ หรือญาติมาเยี่ยมเด็กที่สถานสงเคราะห์ การให้ความรู้แก่พ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การปรับทัศนคติของพ่อแม่ การหาอาชีพและให้ค่าครองชีพแก่ครอบครัว การส่งต่อพ่อแม่ที่มีอาการทางจิตพบจิตแพทย์ที่โรงพยาบาล การให้ความรู้กับเด็กและพ่อแม่ เรื่อง พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 การประสานงานกับผู้มีใจกุศลมาบริจาคเงิน วัสดุ สิ่งของ และเลี้ยงอาหารแก่เด็ก

กรณีเด็กถูกทอดทิ้งมีงานเพิ่มเติม ได้แก่ การดำเนินการเรื่องสูติบัตรตามกระบวนการทะเบียนราษฎร การขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชนให้ติดตามหาพ่อแม่หรือญาติ ของเด็กถูกทอดทิ้ง หรือการให้การรับรองยืนยันว่าพ่อแม่ หรือญาติของเด็กอยู่ในชุมชนจริงแต่ไม่ประสงค์จะรับเด็กไว้เลี้ยงเอง หรือพ่อแม่หายสาบสูญ การประกาศระงับการติดตามประวัติของเด็ก การหาครอบครัวบุญธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 5 การคืนเด็กสู่ครอบครัว เมื่อเด็กอยู่บ้านพักเด็กและครอบครัวเป็นการชั่วคราวตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ประเมินสภาพความพร้อมของครอบครัวก่อนคืนเด็กสู่ครอบครัว หากครอบครัวมีสภาพไม่เหมาะสมต่อสวัสดิภาพเด็กจะส่งต่อเด็กไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น สถานสงเคราะห์เด็ก โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ มูลนิธิ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 6 การติดตามผล เยี่ยมบ้านด้วยตนเอง หากพบว่า ครอบครัวประสบปัญหาที่ส่งผลให้เด็กอยู่ในภาวะเสี่ยง จะให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือด้านวัสดุสิ่งของ หรือประสานงานให้เครือข่ายอาสาสมัครในชุมชนติดตาม ผลแทน ส่วนเด็กที่อยู่ต่างจังหวัดจะประสานงานสำนักงาน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนั้นๆ ให้ดำเนินการติดตามผลและให้ความช่วยเหลือ ส่วนใหญ่ จะประสานงานให้ดำเนินการ 2-3 เดือนต่อ 1 ครั้ง

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง

1. ปัญหาและอุปสรรคจากเด็กเร่ร่อนหรือเด็กที่เคยอยู่สถานพินิจ มักหลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์หรือบ้านพักเด็กและครอบครัว แล้วถูกจับเข้ามาใหม่ วนเวียนเข้าออกจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และใช้เด็กในสถานสงเคราะห์เป็นลูกน้อง ขโมยของในสถานสงเคราะห์ หรือชวนกันหนีออกไปเป็นขโมยในสังคม นอกจากนี้ เด็กที่ถูกพ่อแม่ทารุณช่วยพ่อแม่ปกปิดความผิด

2. ปัญหาและอุปสรรคจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองปฏิเสธการฟื้นฟูสภาพความสัมพันธ์ในครอบครัว ย้ายที่อยู่หนีการติดตามผล มีทัศนคติว่าลูกเป็นทรัพย์สินสมบัติของตน พ่อแม่มีสิทธิจะกระทำการอย่างไรต่อลูกก็ได้ พ่อแม่มีปัญหาทางจิตใจ พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้กระทำทารุณเด็กฟ้องร้องดำเนินคดีกับนักวิชาชีพ พ่อแม่หรือผู้ปกครองยอมความไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดด้วยการรับเงินทองทรัพย์สิน ผู้กระทำผิดข่มขู่เด็กและพ่อแม่ให้กลัวจนไม่กล้าดำเนินคดีเอาผิด

3. ปัญหาและอุปสรรคจากสมาชิกในทีมสหวิชาชีพ แต่ละวิชาชีพไม่ค่อยมีเวลาที่ตรงกันในการประชุมทีมสหวิชาชีพ มีแนวคิดในการดูแลเด็กแตกต่างกัน นักวิชาชีพรู้สึกมีช่องว่างระหว่างวัยกับเด็ก ในทางปฏิบัติยังไม่มี การแบ่งแยกงานตามตำแหน่งของแต่ละวิชาชีพอย่างชัดเจน และยังคงทำงานนอกเหนือความรับผิดชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานเอกสารที่ทำให้เสียเวลามาก ขาดแคลนบุคลากร ทำให้นักวิชาชีพมีงานมากจนแทบไม่มีเวลาส่วนตัว ไม่มี นักกฎหมายประจำหน่วยงาน ในขณะที่นักวิชาชีพยังขาดความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน

ผู้ที่ทำหน้าที่พนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 บางคนเป็นนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาด้วย ทำให้ผู้ปฏิบัติงานดังกล่าวรู้สึกสับสนในบทบาทหน้าที่ โดยเฉพาะการแยกเด็กออกจากครอบครัว ทั้งที่ได้พิจารณาอย่างรอบคอบตามเกณฑ์ในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 แล้ว แต่บางครั้งไม่มั่นใจว่าการแยกเด็กออกจาก

ครอบครัวเป็นเรื่องที่ต้องหรือไม่ เพราะบทบาทหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ส่วนใหญ่ถูกเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งและครอบครัวมองในแง่ลบ แต่บทบาทหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ และนักจิตวิทยาเป็นบทบาทในแง่บวก เมื่อบทบาททั้งบวกและลบอยู่ในบุคลากรคนเดียวกัน กลับทำให้การสร้างสัมพันธภาพในระยะแรก ถูกต่อต้านจากเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งและครอบครัว จึงต้องใช้เวลาในการทำให้เด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งและครอบครัวไว้วางใจ

4. ปัญหาและอุปสรรคจากเครือข่ายการปฏิบัติงานโรงพยาบาลบางแห่งไม่อำนวยความสะดวกในการตรวจร่างกายเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง เด็กต้องนั่งรอคิวเช่นเดียวกับผู้ป่วยอื่น และบางครั้งต้องรอคิวเป็นวัน แพทย์บางรายไม่อยู่พบเด็กตามที่นัดไว้ พยาบาลเรียกเด็กว่า “ผู้ป่วยที่เป็นเด็กจากสถานสงเคราะห์” การขอทราบสิทธิการเบิกค่ารักษาพยาบาลก่อนที่จะยอมจ่ายคิวให้เด็กได้พบแพทย์ การขาดแคลนกุมารแพทย์และจิตแพทย์ ดังปรากฏว่าบางโรงพยาบาลจังหวัด และทุกโรงพยาบาลชุมชนไม่มีจิตแพทย์จึงขาดบุคลากรสำคัญในการตรวจสภาพทางจิตใจและยืนยันในกรณีที่ร่างกายไม่แสดงร่องรอยการถูกทารุณและบำบัดรักษาจิตใจแก่เด็กและพ่อแม่

ตำรวจส่วนหนึ่งไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตำรวจในกระบวนการคุ้มครองเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 จึงทำให้ไม่กล้าและ/หรือไม่สนใจร่วมมือแทรกแซงช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณ นอกจากนี้ ตำรวจส่วนหนึ่งมีทัศนคติว่า เรื่องในครอบครัวไม่ใช่ธุระของบุคคลภายนอกจะเข้าไปก้าวก่าย พ่อแม่มีสิทธิจะทำอะไรก็ได้กับลูกของตนเอง เห็นอกว่าอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก

ผู้นำชุมชนบางรายและโรงเรียนบางแห่งไม่ให้ความร่วมมือ คิดว่าตนเองไม่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้อง และมีทัศนคติทางลบกับเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง เด็กกำพร้าเด็กจากสถานสงเคราะห์ คิดว่าการที่เด็กถูกทารุณและทอดทิ้งเป็นเพราะพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กเอง

เช่น คือ ชอบหนีเที่ยว ชอบยั่ววน เป็นต้น โรงเรียนบางแห่งคิดว่าเด็กที่ถูกข่มขืนและเป็นข่าว นำความเสื่อมเสียมาสู่โรงเรียนจึงให้เด็กออกไปเรียนที่อื่น ครูบางรายมีทัศนคติว่าเด็กสถานสงเคราะห์เป็นเด็กมีปัญหา ชี้ขโมย ก้าวร้าว เกเร และเมื่อเกิดเหตุของหายในโรงเรียนจะโทษเด็กจากสถานสงเคราะห์ทันที

บ้านพักเด็กและครอบครัวบางแห่งยังไม่มีสถานที่ตั้งถาวร ใช้วิธีเช่าบ้านในหมู่บ้าน ประชาชนในชุมชนเดียวกันมีความระแวงในพฤติกรรมของเด็ก เช่น กลัวเด็กเข้าไปขโมยของในบ้านของตนเอง เป็นต้น นอกจากนี้ สภาพการให้บริการของบ้านพักเด็กและครอบครัวจะมีการปฏิบัติงานตลอด 24 ชั่วโมง และเด็กบางคนมีอาการทางจิตอะอะ อาละวาด ทำให้ประชาชนในชุมชนเดียวกันรู้สึกรำคาญจึงไม่พอใจ และต้องการให้บ้านพักเด็กและครอบครัวย้ายออกไปจากหมู่บ้านของตนเอง

อย่างไรก็ตาม ประชาชนบางส่วนแสดงความปรารถนาดีต่อเด็กที่มาจากสถานสงเคราะห์ในทางที่ส่งผลเสียต่อเด็ก เช่น เด็กขโมยของในร้านสะดวกซื้อ เจ้าของร้านไม่กล่าวโทษเด็กเพราะรู้สึกสงสารว่าเป็นเด็กที่มาจากสถานสงเคราะห์ ไม่มีพ่อแม่ดูแลสั่งสอน ทำให้เด็กเรียนรู้ว่าตนเองเป็นบุคคลที่สังคมให้อภิสิทธิ์ได้รับการยกเว้นการถูกลงโทษเมื่อกระทำผิด เป็นต้น

5. ปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ คู่มือในการปฏิบัติงานที่มีอยู่มีเนื้อหาเป็นแนวคิดทฤษฎีซึ่งอ่านแล้วเข้าใจยาก จึงไม่สามารถประยุกต์สู่การปฏิบัติได้ การปฏิบัติงานในพื้นที่มีความเสี่ยงแต่ไม่มีกฎหมายคุ้มครองความปลอดภัยของนักวิชาชีพ กฎหมายที่มีอยู่ในประเทศไทยเอื้อให้ฟื้นฟูสภาพกาย-ใจ-สังคมของเด็กที่ถูกทารุณหรือทอดทิ้งได้น้อย ในขณะที่ นโยบายและยุทธศาสตร์ในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ส่วนใหญ่เน้นการประชาสัมพันธ์แผนงานและโครงการส่งเสริมครอบครัวและชุมชนให้การเลี้ยงดูเด็กตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด ซึ่งไม่เอื้อให้ปฏิบัติงานบำบัดและฟื้นฟูสภาพเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งและครอบครัวในเชิงลึกได้

ความต้องการได้รับการสนับสนุนทางวิชาชีพ
สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ด้านวิชาการ ได้แก่ คู่มือการปฏิบัติงานแบบทีมสหวิชาชีพที่นำเสนอเนื้อหาเป็นรูปธรรมและมีตัวอย่างประกอบ สามารถอ่านเข้าใจได้ด้วยตนเอง ระบบบทบาทหน้าที่ของแต่ละวิชาชีพอย่างชัดเจนว่าขั้นตอนใดจะต้องทำอะไร ความรู้เรื่องกระบวนการยุติธรรมและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ความรู้ในการทำครอบครัวบำบัด แม้จะไม่ได้ปฏิบัติโดยตรงแต่ก็จำเป็นต้องรู้หลักการ เพื่อส่งต่อเด็กที่ถูกทารุณและครอบครัวไปรับบริการในหน่วยงานที่ให้บริการ การฝึกปฏิบัติเทคนิคต่างๆ ในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งและครอบครัวโดยผู้ปฏิบัติงานจริง เครื่องมือในการค้นหาข้อเท็จจริงกับเด็ก การศึกษาดูงานเรียนรู้ประสบการณ์ในหน่วยงานจริง

2. ด้านความมั่นคงและปลอดภัยในวิชาชีพ ได้แก่ ไปประกอบวิชาชีพ ค่าตอบแทนวิชาชีพ กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้ปฏิบัติงาน ตำแหน่งข้าราชการ

3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สถานที่ถาวรที่ตั้งของหน่วยงาน ยานพาหนะที่พร้อมใช้งานได้ตลอด 24 ชั่วโมง ทำเนียบหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง สถานที่ยุทธรักษ์ (ที่ซึ่งลับหูแต่ไม่ลับตา) ในการสัมภาษณ์เด็ก

แนวทางการสนับสนุนทางวิชาชีพในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งของนักสังคมสงเคราะห์

1. ด้านวิชาการ หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ควรเพิ่มวิชาการฝึกปฏิบัติ และเริ่มฝึกปฏิบัติตั้งแต่เรียนปีที่ 2 อาจารย์ที่ปรึกษาการฝึกปฏิบัติของมหาวิทยาลัย ควรประสานงานกับอาจารย์ภาคสนามของหน่วยงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ ตั้งแต่แรกศึกษาเริ่มฝึกงานจนกระทั่งฝึกงานเสร็จสิ้น เพื่อร่วมกันเชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติให้นักศึกษามีแนวคิดทางสังคมสงเคราะห์ศาสตร์อย่างเข้มข้น การประเมินภาคปฏิบัติให้เน้นที่พัฒนาการด้านบุคลิกภาพ ความคิด และทักษะ ควรฟื้นฟูความรู้ด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และด้านพัฒนาการเด็กแก่นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและ

ทอดทิ้ง ในลักษณะการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ไม่ใช่เพียง การนั่งฟังบรรยาย ซึ่งอาจรับความรู้ได้ไม่เต็มที่ ไม่ค่อยเข้าใจ และไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้เพื่อนร่วมงานที่ไม่ได้ เข้ารับการอบรม

2. ด้านมาตรการและกลไก ควรมีระบบนิเทศที่ ปรีกษาและพี่เลี้ยงแก่นักสังคมสงเคราะห์และพนักงาน เจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ต่อประสบการณ เป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปี เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเหล่านี้ปฏิบัติงาน ได้อย่างถูกต้อง และการนิเทศงานควรเป็นการเสริมพลัง ใช้วิธีทางบวก เพื่อให้ นักสังคมสงเคราะห์ได้เพิ่มพูนทั้ง ความรู้ ประสบการณ์ และมีความมั่นใจในการปฏิบัติงาน โดยผู้นิเทศงานหมุนเวียนไปนิเทศนักสังคมสงเคราะห์ ในแต่ละหน่วยงาน ควรมีมาตรการหรือกลไกให้นักสังคม สงเคราะห์ได้เสริมพลังและเพิ่มพูนสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ทั้งการแทรกแซงช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง การฟื้นฟูสภาพครอบครัว ทักษะการประสานงานทีม สหวิชาชีพ และการเบิกปากคำที่ศาล การประชุมสัมมนา ระหว่างนักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็ก ที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง แบบ case conference เป็นประจำ เพื่อนำ case ที่ซับซ้อนมาสอนนักสังคมสงเคราะห์ต่อย ประสบการณ์ ในหน่วยงานควรมีการจัดการความรู้และ การฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้แก่นักสังคมสงเคราะห์อย่าง ต่อเนื่อง เพื่อให้ นักสังคมสงเคราะห์มีความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับ พัฒนาการเด็กและวัยรุ่น และการจัดการรายบุคคล (case management) ซึ่งไม่จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นทางการ เน้นการถ่ายทอดประสบการณ์สู่กัน หรือ case conference ควรมีหน่วยงานเฉพาะรับผิดชอบถอดบทเรียนประสบการณ์ ของนักสังคมสงเคราะห์ในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็ก ที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง ในลักษณะการจัดการความรู้ เพื่อนำประสบการณ์มาเป็นแนวทางการปฏิบัติงานให้ สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย โดยให้สถาบันระดับ อุดมศึกษาและกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการร่วมกันเป็น เจ้าภาพ

3. ด้านเครือข่ายการปฏิบัติงาน จัดประชุมทบทวน เกี่ยวกับจุดอ่อนและจุดแข็งของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก

พ.ศ. 2546 โดยเชิญตัวแทนทุกวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พี่เลี้ยงเด็ก พนักงาน เจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา แพทย์ พยาบาล และจัดการสัมมนาเพื่อให้ทุกวิชาชีพดังกล่าว มาร่วมกันวิเคราะห์หาความคาดหวังของแต่ละวิชาชีพที่ มีต่อกันและกัน ร่วมกันเสนอประสบการณ์และปัญหาใน การปฏิบัติงาน ตั้งแต่เริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติ คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 จนกระทั่งปัจจุบัน

4. ด้านนโยบาย ควรมีนักสังคมสงเคราะห์เข้าช่วยเหลือ เด็กต่อไปทุกราย คือ เด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง เด็กที่ ถูกล่วงละเมิด เด็กที่ถูกเอาเปรียบ และเด็กที่ได้รับความ เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการแยกเด็กออกจาก ครอบครัว พาเด็กไปดำเนินการตรวจร่างกายที่โรงพยาบาล หรือพาเด็กไปแจ้งความดำเนินคดีที่สถานีตำรวจ ควรมี การทบทวนกระบวนการคุ้มครองเด็กที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ในประเด็นความเหมาะสมของแต่ละขั้นตอนในการปฏิบัติ งาน ผู้ปฏิบัติงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานหลัก- หน่วยงานสนับสนุน ปัญหาที่พบ และแนวทางการปรับปรุง ที่เป็นไปได้ นักสังคมสงเคราะห์ควรเพิ่มบทบาทในการรณรงค์ ทางสังคมสร้างความตระหนักในการปกป้องคุ้มครองเด็ก ที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้าง ความร่วมมือกับเครือข่ายองค์กรในชุมชน เช่น เครือข่าย ยุติความรุนแรง เครือข่ายเลิกเหล้า ศูนย์ช่วยเหลือซึ่งกัน และกันในชุมชน เป็นต้น จะช่วยให้งานสังคมสงเคราะห์ ในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งเข้มแข็งขึ้น ควรให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือทางสังคมและจิตใจ แก่ครอบครัวของเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง ควรมีพระราช บัญญัติวิชาชีพสังคมสงเคราะห์เพื่อให้การปฏิบัติงาน ของนักสังคมสงเคราะห์ถูกต้องตามหลักการทางสังคม สงเคราะห์ศาสตร์

แนวทางการสนับสนุนทางวิชาชีพในการปฏิบัติ งานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งของนัก จิตวิทยา

1. ด้านวิชาการ หลักสูตรจิตวิทยาควรมีทั้งวิชาและ การฝึกปฏิบัติงานกับเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งเพิ่มขึ้น

1 วิชา และสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับสุขภาพจิตและอาการทางจิตของเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งในวิชาต่างๆ เพื่อให้ให้นิสิต/นักศึกษาคุ้นเคยกับเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง เรียนรู้การจัดการกับเด็กเหล่านี้ ลดอาการกลัวและเพิ่มความมั่นคงทางอารมณ์ของนักจิตวิทยาที่เรียนจบมาบรรจุงานใหม่ เพราะที่ผ่านมาพบว่านิสิต/นักศึกษา จำนวนน้อย ที่ให้ความสนใจการทำงานกับเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง นักจิตวิทยาที่ช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งควรมีความรู้ทั้งจิตวิทยาคลินิกและจิตวิทยาพัฒนาการ เนื่องจากนักจิตวิทยาคลินิกเน้นเรื่องจิตวิทยาผิดปกติจึงสามารถสังเกตและประเมินอาการผิดปกติ พฤติกรรมเบี่ยงเบนของ เด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งได้ชัดเจนและลึกซึ้งกว่า และให้การบำบัดแบบเบื้องต้นได้ รวมทั้งสามารถประสานงานกับทีมสหวิชาชีพ ทั้งจิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ และนักกฎหมายให้เข้าใจเด็กได้ดีกว่า หน่วยงานที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งส่วนใหญ่จึงต้องการนักจิตวิทยาคลินิก หน่วยงานควรมีการให้ความรู้และการอบรมภายในเพื่อเสริมความสามารถ การช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งในสถานการณ์ต่างๆ แก่นักจิตวิทยาที่บรรจุใหม่ และควรมีการนิเทศงานต่อเนื่องเป็นเวลา 2 ปี จึงจะได้ผลอย่างแท้จริง

2. ด้านมาตรการและกลไก การฝึกปฏิบัติดูแลเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง การบำบัดเด็ก และการสืบปากคำเด็ก เพื่อให้ให้นิสิต/นักศึกษา มีประสบการณ์ ณ หน่วยงานที่เป็นสถานที่ฝึกงานไม่ควรคิดค่าใช้จ่ายจากการฝึกงานของนิสิต/นักศึกษา เครื่องมือในการหาข้อมูลและบำบัดเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งที่เข้ากับวัฒนธรรมและสังคมไทย หรือนำเครื่องมือจากต่างประเทศมาประยุกต์และทดลองใช้เพิ่มอัตรากำลังนักจิตวิทยาในสถานสงเคราะห์เด็กให้เพียงพอกับสัดส่วนของเด็ก กรมสุขภาพจิตหรือสมาคมจิตวิทยาเป็นเจ้าภาพในการจัดทำระบบที่ปรึกษาสำหรับนักจิตวิทยาที่บรรจุงานใหม่ในหน่วยงานที่ต้องปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง และเป็นระบบที่มีที่ปรึกษาประจำ ปรึกษาได้ทันที ไม่ใช่ให้ทำเนียบที่มีรายชื่อจำนวนมาก แต่ไม่สามารถติดต่อใครได้ในเวลา

ที่ต้องการที่ปรึกษา การประชาสัมพันธ์บทบาทหน้าที่ของนักจิตวิทยาในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งให้เด็กวัยรุ่นรับรู้ ในลักษณะจูงใจให้เด็กสนใจเรียนและทำงานด้านนี้ เนื่องจากปัจจุบันมหาวิทยาลัยทั่วประเทศไทยผลิตบัณฑิตจิตวิทยาได้ปีละประมาณ 100 คน แต่ที่ทำงานด้านจิตวิทยาจริงๆ คิดเป็นประมาณร้อยละ 50 และที่ทำงานในหน่วยงานที่มีการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งประมาณ 4-5 คน ขยายกรอบตำแหน่งของวิชาชีพนักจิตวิทยาชีพให้มีเพดานตำแหน่งสูงขึ้นกว่าปัจจุบัน เพื่อให้ทุกคนมีความเติบโตในตำแหน่งนี้ สามารถดำรงชีพในภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยได้

3. ด้านเครือข่ายการปฏิบัติงาน การประชุมหรือสัมมนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง เพื่อผู้ที่เกี่ยวข้องได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำความเข้าใจประเด็นต่างๆ ให้ตรงกัน และเป็นเครือข่ายกัน

4. ด้านนโยบาย แทนการเสนอนโยบายในการสนับสนุนนักจิตวิทยา กลุ่มตัวอย่างได้เสนอนโยบายในการคุ้มครองเด็ก ได้แก่ แผนแม่บทที่สนองนโยบายการคุ้มครองเด็ก และการประสานกระทรวงหลัก ให้รับผิดชอบเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งตามบทบาทหน้าที่หลักของแต่ละกระทรวง โดยมีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเป็นเจ้าภาพ และกำหนดให้เรื่องเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงเป็นวาระแห่งชาติ เนื่องจากปัจจุบันเด็กมีภัยรอบตัว แม้แต่อยู่บ้านดูโทรทัศน์ก็มีรายการที่มีความรุนแรงให้เด็กดูได้สะดวก แต่รายการดีๆ เช่น รายการธรรมะ รายการเฉพาะของเด็ก เป็นต้น จะอยู่ช่วงเวลาประมาณ 5.00-7.00 นาฬิกา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เด็กไม่สะดวกดูรายการเหล่านี้มักได้เวลาประมาณ 15 นาที ในทางกลับกันรายการละครที่เสนอแต่ความรุนแรงกลับเป็นช่วงเวลาประมาณ 20.30-22.30 นาฬิกา ซึ่งเป็นช่วงเวลาของครอบครัวที่สมาชิกทุกวัยในครอบครัวได้ดูโทรทัศน์พร้อมกัน นอกจากนี้ ยังควรกำหนดแนวทางในการสร้างสังคมที่ปลอดภัยแก่เด็ก การสร้างเด็กให้มีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ป้องกันเด็กจากการถูกกระทำรุนแรง และหล่อหลอมเด็กไม่ให้เป็นผู้กระทำ

รุนแรง ควรมีกฎหมายบังคับการบำบัดฟื้นฟูสภาพครอบครัวของเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง สร้างความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาการทารุณและทอดทิ้งเด็กแก่สังคม จัดให้มีหน่วยงานเฉพาะทางในการบำบัดฟื้นฟูเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งในจำนวนและคุณภาพที่เพียงพอกับปัญหา และให้คุณค่ากับความสำคัญของนักวิชาชีพที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กเหล่านี้

แนวทางการสนับสนุนทางวิชาชีพในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งของพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก

1. ด้านวิชาการ กระจายโอกาสการเข้ารับการศึกษาอบรมให้แก่บุคลากรทุกตำแหน่งและทุกคน โดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ การฝึกปฏิบัติใช้คู่มือปฏิบัติงานที่ได้เห็นตัวอย่างจริง อาจใช้รายการวิธีดีละละคร่วมกับการอภิปรายระหว่างผู้เข้ารับการฝึกปฏิบัติ การฝึกอบรมที่มีกรณีตัวอย่างให้ทดลองฝึกปฏิบัติ เช่น การดำเนินการตามมาตราต่างๆ ตามกฎหมาย การตีความลักษณะของเด็กที่ตกเป็นเหยื่อ เป็นต้น การฝึกปฏิบัติประเมินภาวะสุขภาพจิตของเด็กเบื้องต้น เพื่อรายงานแพทย์ การฝึกปฏิบัติเฉพาะด้าน เช่น ด้านสังคมสงเคราะห์ ให้ฝึกปฏิบัติกับนักสังคมสงเคราะห์ ด้านกฎหมายให้ฝึกปฏิบัติกับนักกฎหมาย จนสามารถเชื่อมโยงความรู้ 3 ส่วน คือ ด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านกฎหมาย และด้านการแพทย์สู่การปฏิบัติจริง การประชุมที่มสทวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำเสนอผลการปฏิบัติงาน แลกเปลี่ยนมุมมองของต่างวิชาชีพ และเสริมประสบการณ์กัน ทำให้ทุกวิชาชีพเกิดความเข้าใจต่อกฎหมาย งานสังคมสงเคราะห์ และการแพทย์ในแนวทางเดียวกัน และผู้บริหารซึ่งเป็นหัวหน้าให้คำแนะนำที่ทำให้สามารถทำงานได้ถูกต้อง

2. ด้านมาตรการและกลไก เนื่องจากขั้นตอนการดำเนินการคดีมีลักษณะเฉพาะต้องอาศัยเทคนิคทางกฎหมาย ซึ่งไม่ปรากฏในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และที่ผ่านมาพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กปฏิบัติแบบลองผิดลองถูก จึงควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรมคอยช่วยเหลือพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กในเรื่องการดำเนินการคดีและการติดต่อกับศาล และควร

มีศูนย์เฉพาะทางในการช่วยเหลือผู้ปฏิบัติงานที่มีปัญหาติดขัดไม่สามารถดำเนินการได้ การบรรจุบุคลากรในตำแหน่งงานที่ว่าง รวมทั้งเพิ่มจำนวนอัตรากฎการในตำแหน่งต่างๆ ควรมีใบประกอบวิชาชีพและคำตอบแทนวิชาชีพหรือคำตอบแทนเสี่ยงภัย

นอกจากนี้ พนักงานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า การจัดสรรเงินจากกองทุนคุ้มครองเด็กส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ที่นำมาใช้เกี่ยวกับเด็กกลับเป็นเพียงส่วนน้อย จึงควรระบุให้ชัดเจนถึงสัดส่วนของการจัดสรรเงินกองทุนคุ้มครองเด็ก เพื่อให้เด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งได้ประโยชน์จากเงินกองทุนดังกล่าวอย่างแท้จริง มีกฎระเบียบที่เอื้อให้สามารถนำเงินกองทุนคุ้มครองเด็กมาใช้ได้ง่ายขึ้น และสร้างมาตรการที่สามารถตรวจสอบการใช้จ่ายเงินดังกล่าวอย่างโปร่งใสและถูกต้อง

3. ด้านเครือข่ายการปฏิบัติงาน การฝึกอบรมเพื่อเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 แต่ละครั้ง ควรจัดให้ผู้เข้ารับการอบรมที่ทำงานในจังหวัดเดียวกัน เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีเครือข่ายตั้งแต่ต้น มีความเข้าใจตรงกัน มีแนวทางการทำงานที่สอดคล้องกัน ปฏิบัติงานแบบเอื้อซึ่งกันและกัน ทราบว่าใครร่วมที่มสทวิชาชีพระดับจังหวัด และจะต้องประสานงานกับใครในแต่ละหน่วยงาน หากเจ้าหน้าที่คนใดไม่อยู่มีใครทำงานแทน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องให้การสนับสนุนเรื่องใด การจัดทำฐานข้อมูลระดับประเทศเกี่ยวกับเด็กโดยเฉพาะ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลของเด็กทุกประเภท ทั้งปกติและที่เป็นปัญหา เพื่อทุกฝ่ายสามารถนำไปใช้รวมทั้งจัดทำฐานข้อมูลระดับจังหวัด การผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมเป็นเจ้าภาพรับผิดชอบเกี่ยวกับปัญหาเด็กถูกทารุณและทอดทิ้งอย่างแท้จริง

4. ด้านนโยบาย ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กด้วยการบรรจุเป็นข้าราชการ เพราะเป็นตำแหน่งงานที่มีความเสี่ยงสูงที่ผ่านมามีบัตรระบุตำแหน่ง แต่ไม่ได้คำตอบแทนใดๆ เปรียบเทียบกับผู้ที่มีบัตรนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา

ตามประมวลกฎหมายอาญา ทำหน้าที่เพียงสอบปากคำเด็ก ใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมง ได้คำสอบปากคำรายละเอียด 500 บาท บางจังหวัดมีพนักงานปฎิอาญาจำนวนน้อย จึงมีโอกาสได้สอบปากคำเดือนละหลายราย บางเดือนมีรายได้จากการสอบปากคำประมาณ 10,000 บาท ซึ่งมีความเสี่ยงในการปฏิบัติงานน้อยกว่าพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ในขณะที่พนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก มักจะถูกพ่อแม่ของเด็กฟ้องดำเนินคดี จึงต้องการขวัญและกำลังใจ และความมั่นคงในอนาคต ไม่ต้องการเป็นเพียงลูกจ้างหรือพนักงานของรัฐ

ปัจจุบัน บ้านพักเด็กและครอบครัวบางแห่งยังใช้สถานที่ที่เป็นบ้านเช่า จึงต้องย้ายที่ตั้งสำนักงานไปเรื่อยๆ ไม่มีที่ตั้งแน่นอน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกว่าเป็นงานชั่วคราว ไม่มั่นคงและไม่เห็นอนาคตในอนาคต ผู้บริหารประเทศจึงควรให้ความสำคัญกับนักวิชาชีพที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง

แนวทางการสนับสนุนทางวิชาชีพในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งของพี่เลี้ยงเด็ก

1. ด้านวิชาการ ควรให้การฝึกอบรมความรู้แก่พี่เลี้ยงเด็กอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องต่างๆ ดังนี้ ความรู้เรื่องจิตวิทยาวัยรุ่นและจิตวิทยาพัฒนาการ เพื่อให้พี่เลี้ยงเด็กเข้าใจสาเหตุของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก เพราะพี่เลี้ยงเด็กที่ไม่รู้พัฒนาการเด็กจะดูแลเด็กไม่สอดคล้องกับความเป็นปัจเจกบุคคลของเด็ก และไม่รู้ว่าจะเด็กมีพัฒนาการสมวัยหรือไม่ ความรู้และฝึกทักษะวิธีการจัดการปัญหาเด็กก้าวร้าว หลักการลงโทษอย่างเหมาะสมกับเด็กที่ไม่เชื่อฟัง การปรับพฤติกรรมเด็กด้วยวิธีการเชิงบวก เช่น ควรให้รางวัลแบบใด ควรให้การชมเชยหรือการให้คะแนน การให้การปรึกษา รวมทั้งเรื่องการปฐมพยาบาลเบื้องต้น การดูแลเด็กในการรับประทานยาอันตรายจากการใช้ยาและวิธีการแก้ไขเมื่อเด็กกินยาผิดหรือกินยาเกินขนาด เมื่อเด็กมีอาการแพ้ยา การช่วยเหลือเด็กที่ได้รับอุบัติเหตุก่อนนำส่งโรงพยาบาล และเมื่อเด็กทำร้ายกัน ความรู้เกี่ยวกับการทารุณและทอดทิ้งที่มีผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจ และสังคมของเด็ก ความรู้เรื่อง

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และการร่วมงานกับนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูเด็ก เพื่อให้พี่เลี้ยงเด็กมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้น ความรู้และฝึกทักษะการรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง วิธีการควบคุมและจัดการกับอารมณ์ของตนเอง การสร้างจิตสำนึกในการบริการเด็ก ซึ่งอาจจัดการฝึกอบรมภายในแต่ละหน่วยงาน นอกจากนี้ เติมสถานสงเคราะห์เด็กมีโรงเรียนอยู่ในสถานสงเคราะห์ มีครูประจำ แต่ปัจจุบันมีนโยบายให้เด็กออกไปเรียนโรงเรียนภายนอก พี่เลี้ยงเด็กส่วนใหญ่อายุ 40-50 ปี ไม่สามารถสอนการบ้านเด็กได้ บางครั้งผู้ปกครองสถานสงเคราะห์ต้องสอนการบ้านเด็กด้วยตนเอง จึงควรให้ความรู้ด้านวิชาการสมัยใหม่แก่พี่เลี้ยงเด็กเพื่อใช้สอนการบ้านเด็กได้

วิธีการให้ความรู้ อาจเชิญบุคคลภายนอกเป็นวิทยากร หรือการศึกษาดูงาน เช่น สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชพฤกษ์เคหาพี่เลี้ยงเด็กไปศึกษาดูงานสถานพินิจและคุ้มครองเด็กจังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง ทำให้พี่เลี้ยงเด็กของสถานสงเคราะห์ฯ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ดูแลเด็กของสถานพินิจฯ เป็นต้น

หลักสูตรในการผลิตพี่เลี้ยงเด็กควรเริ่มต้นด้วยการให้ความรู้และทักษะ การสื่อสาร มารยาทและบุคลิกภาพที่ดี การยิ้มแย้มแจ่มใส เพื่อดึงดูดให้พี่เลี้ยงเด็กเห็นด้านบวกของการทำงานกับเด็ก และเป็นแบบอย่างที่ดีกับเด็ก จากนั้นจึงจะให้ความรู้ด้านวิชาการ และฝึกให้พี่เลี้ยงเด็กเล่านิทานเป็น แล้วจึงให้ความรู้หรือทักษะเกี่ยวกับการทำงานกับเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง เพราะการทำงานช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาและเกี่ยวข้องกับกฎหมาย เป็นงานที่พี่เลี้ยงเด็กส่วนใหญ่ไม่อยากทำ

2. ด้านมาตรการและกลไก การกำหนดบทบาทที่ชัดเจนแก่พี่เลี้ยงเด็กในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูเด็กร่วมกับนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยา การเพิ่มค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์แก่พี่เลี้ยงเด็กให้คุ้มค่ากับหน้าที่รับผิดชอบ โดยไม่ยึดติดที่วุฒิการศึกษา และระเบียบราชการ เพื่อให้พี่เลี้ยงเด็กเกิดขวัญกำลังใจและความขยันหมั่นเพียรยิ่งขึ้น

ในปัจจุบัน มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กให้เงินเดือนแก่พี่เลี้ยงเด็กเริ่มต้นที่ 8,000 บาท ผ่านการทดลองงานได้ 9,000 บาท ทำงานเป็นผลัดกลางวันและผลัดกลางคืนที่มูลนิธิฟอร์เด็กให้ 6,300 บาท เป็นหัวหน้าให้ 7,300 บาท และให้ค่าล่วงเวลา โบนัส ค่าอุบัติเหตุ เงินสะสมสมทบทุกเดือน ทำงานสัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 8 ชั่วโมง แต่ในระบบราชการ พี่เลี้ยงเด็กได้เงินเดือนเริ่มต้น 4,000 บาท ทำงานเป็นผลัด ๆ ละ 48 ชั่วโมง ไม่มีค่าล่วงเวลา ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งคิดว่าในระบบราชการควรให้พี่เลี้ยงเด็กมีเงินเดือนเริ่มต้นที่ 10,000 บาท เพราะการดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์เป็นการทำงานในภาวะไม่แน่นอน และหากให้การดูแลเอาใจใส่เด็กเหล่านี้ไม่เพียงพอ เด็กเหล่านี้จะกลายเป็นปัญหาสังคม แต่ปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่ให้ความสนใจ สงสาร บริจาค และช่วยเหลือแก่เด็กพิการแต่ละเลยเด็กในสถานสงเคราะห์ที่ไม่พิการทางร่างกาย

นอกจากนี้ ควรมีเครื่องแบบใส่ทำงาน ค่าตอบแทนอื่น ๆ และการส่งเสริมสุขภาพจิต การลดความเครียดจากการทำงานกับเด็กในสถานสงเคราะห์ที่มีปัญหาพฤติกรรม การฟื้นฟูกำลังใจในการปฏิบัติงานด้วยการซื้อกิจกรรมนันทนาการให้ เช่น การสมัครเป็นสมาชิกสนามเทนนิส หรือแบดมินตัน ตัวชมภาพยนตร์ พาไปท่องเที่ยว จัดงานสังสรรค์ เป็นต้น หรือเงินที่มีผู้มาบริจาคสำหรับพี่เลี้ยงเด็กก็สามารถนำมาจัดกิจกรรมผ่อนคลายความเครียดให้กับพี่เลี้ยงเด็กได้

ในทางปฏิบัติปัจจุบัน การคัดเลือกผู้สมัครเป็นพี่เลี้ยงเด็กมักใช้เพียงเกณฑ์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และส่วนใหญ่รับเพราะเป็นพรรคพวก จึงต้องปรับให้มีการใช้เกณฑ์คุณสมบัติตรงตามบทบาทหน้าที่อย่างเคร่งครัด และควรมีการทดสอบวิธีการจัดการกับเด็กที่มีปัญหาพิจารณาวุฒิภาวะทางอารมณ์ และควรทบทวนช่วงเวลาการเข้าเวรปฏิบัติงานของพี่เลี้ยงเด็กในสถานสงเคราะห์เด็ก จากเดิมเข้าเวรตลอด 48 ชั่วโมง (สองวันติดต่อกัน) เป็นการเข้าเวรผลัดละ 8 ชั่วโมง เหมือนอาชีพอื่น ๆ หรือเป็นผลัดกลางคืน 12 ชั่วโมง หรือกลางวัน 12 ชั่วโมง จะช่วยลดความเครียดจากการทำงานได้ และช่วยเพิ่ม

ประสิทธิภาพในการทำงาน พี่เลี้ยงเด็กจะได้มีเวลาส่วนตัว และมีเวลาให้ครอบครัวในแต่ละวัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับพี่เลี้ยงเด็กในโรงเรียนอนุบาลและศูนย์พัฒนาเด็กขององค์กรสาธารณประโยชน์ มีผู้ปกครองมาส่งเด็กตั้งแต่ 7.00 นาฬิกา และรับเด็กกลับประมาณ 15.00 นาฬิกา มีวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดพิเศษ ยังต้องการเวลาพักผ่อนเพิ่มขึ้น ตลอดจนควรมีใบประกอบวิชาชีพพี่เลี้ยงเด็กเหมือนวิชาชีพครู

3. ด้านเครือข่ายการปฏิบัติงาน ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่หน่วยงานตั้งอยู่ให้การสนับสนุนการพัฒนาพี่เลี้ยงเด็ก เช่น ให้พี่เลี้ยงเด็กของสถานสงเคราะห์ได้เรียนเพิ่มเติมในทุนพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล หรือการขอความสนับสนุนจากสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรพัฒนาการเด็ก จัดหลักสูตรพิเศษให้กับพี่เลี้ยงเด็กสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เรียนในเวลาเย็น หรือวันหยุด หรืออาจเป็นการอบรมการจัดกิจกรรมแก่เด็ก เป็นต้น

4. ด้านนโยบาย ไม่ควรยุบตำแหน่งพี่เลี้ยงเด็กที่เกษียณอายุราชการ แต่ควรเพิ่มอัตรากำลังของพี่เลี้ยงเด็ก ผู้ให้ข้อมูลขยายความว่า

“...รัฐบาลจะต้องคิดว่าถ้าพี่เลี้ยงเด็กดูแลเด็กกลุ่มนี้ไม่ดี รัฐบาลจะต้องจ่ายแพงมากกว่า เพราะเด็กกลุ่มนี้จะไปสร้างปัญหาให้สังคม สร้างปัญหารุนแรงหรือปล่อยให้เด็กเหล่านี้เจ็บป่วยทางจิตเวช ก็ยิ่งจ่ายแพง มีเด็กคนหนึ่งกินยาจิตเวชเดือนละเกือบหมื่นบาท เม็ดหนึ่งเกือบ 200 บาท ปัญหาสุขภาพจิตแพงมาก รัฐต้องคิดตรงนี้ ถ้ายังปล่อยให้อัตรากำลังพี่เลี้ยงเด็กลดลง ทำให้ดูแลเด็กได้ไม่ทั่วถึง เด็กเหล่านี้เติบโตขึ้นก็ไปสร้างปัญหา เมื่อมีครอบครัวของตนเองก็ไปทำร้ายลูกของตนเองอีกทอด จากประวัติพ่อแม่ที่ทำร้ายลูกส่วนใหญ่เคยเป็นเด็กมาจากสถานสงเคราะห์ เคยถูกทำร้ายทารุณในวัยเด็กมาก่อน หากไม่มีใครดูแลใส่ใจเด็กเหล่านี้ก็แก้ไขพฤติกรรมด้านลบไม่ได้...”

แต่ควรมีสัดส่วนของอัตรากำลังพี่เลี้ยงเด็ก 1 คน ในการดูแลเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งเท่ากับสัดส่วนของพี่เลี้ยงเด็กที่ดูแลเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม สุขภาพจิต

เด็กพิเศษ คือ พี่เลี้ยงเด็ก 1 คน ดูแลเด็ก 8 คน และเด็ก 9 คน ได้พี่เลี้ยงเด็กเพิ่มขึ้นอีก 1 คน หากเป็นเด็กเล็กควรมีพี่เลี้ยงเด็ก 1 คน ต่อเด็ก 6 คน

พี่เลี้ยงเด็กที่เป็นลูกจ้างประจำที่มีเงินเดือนชนพวดานเงินเดือน บางคนคิดว่าทำงานอย่างไรก็ได้เงินเดือนเท่าเดิม จึงขาดแรงจูงใจในการทำงานและขาดความกระตือรือร้นในการดูแลเด็ก จึงควรมีนโยบายให้ความก้าวหน้าแก่พี่เลี้ยงเด็ก

แนวทางการสนับสนุนการปฏิบัติงานในลักษณะทีมสหวิชาชีพ

สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. มาตรการและกลไก การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของทีมสหวิชาชีพให้เป็นแนวทางเดียวกัน เช่น รูปแบบเอกสารการเขียนคำร้อง การเขียนรายงานที่เป็นแบบเดียวกันสามารถใช้ได้กับทุกวิชาชีพ ทุกหน่วยงาน และทุกพื้นที่ เป็นต้น ขยายอัตราข้าราชการเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องกับปริมาณงานเพิ่มขึ้น จัดการประชุมทางวิชาการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทีมสหวิชาชีพ จัดตั้งสมาคมเฉพาะทางสำหรับนักวิชาชีพที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง จัดตั้งระบบที่ปรึกษาทางวิชาชีพ (professional consultancy system) จากผู้เชี่ยวชาญจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาเครือข่ายในชุมชนให้มีศักยภาพในการร่วมปฏิบัติงาน จัดทำฐานข้อมูลระดับประเทศเกี่ยวกับเด็กโดยเฉพาะ จัดการฝึกอบรมเพื่อเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ให้กับนักวิชาชีพที่ทำงานในจังหวัดเดียวกัน เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีเครือข่ายตั้งแต่ต้น มีความเข้าใจตรงกัน มีแนวทางการทำงานสอดคล้องและเอื้อซึ่งกันและกัน

2. นโยบาย ควรมีนักสังคมสงเคราะห์ในระดับชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่ง เป็นต้น จะทำให้มีเครือข่ายการปฏิบัติงาน และการขับเคลื่อนให้มีการประสานงานระดับวิชาชีพที่เข้าใจงานอย่างแท้จริงในทุกพื้นที่ ควรมีพระราชบัญญัติวิชาชีพสังคมสงเคราะห์และพระราชบัญญัติวิชาชีพพี่เลี้ยงเด็ก

สรุปผลการศึกษา

กระบวนการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ การค้นหาข้อเท็จจริงเบื้องต้น การประเมินสภาพเด็กเบื้องต้น การประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อการวินิจฉัย การดำเนินการช่วยเหลือ การคืนเด็กสู่ครอบครัว และการติดตามผล

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งเกิดจากหลายปัจจัย ได้แก่ ประสพการณ์ด้านลบที่ฝังลึกอยู่ในใจเด็กเร่ร่อนและเด็กที่เคยอยู่สถานพินิจ เด็กที่ถูกพ่อแม่ทารุณ และพ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือในการฟื้นฟูสภาพความสัมพันธ์ในครอบครัว พ่อแม่มีปัญหาทางจิตใจ ผู้กระทำทารุณเด็กไม่ยอมรับผิดชอบและฟ้องร้องดำเนินคดีกับนักวิชาชีพ การปฏิบัติงานยังไม่เป็นแบบทีมสหวิชาชีพแม้ว่าจะใช้ชื่อว่า "ทีมสหวิชาชีพ" นักวิชาชีพรู้สึกมีช่องว่างระหว่างวัยกับเด็ก รู้สึกสับสนในบทบาทหน้าที่ และขาดแคลนบุคลากรทำให้ต้องทำงานมากจนแทบไม่มีเวลาส่วนตัว ไม่มีนักกฎหมายประจำหน่วยงาน เครือข่ายในการปฏิบัติงานบางส่วนไม่ยอมรับบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ประชาชนบางส่วนแสดงความปรารถนาดีต่อเด็กที่มาจากสถานสงเคราะห์ในทางที่ส่งผลเสียต่อเด็ก คู่มือในการปฏิบัติงานที่มีอยู่ไม่สามารถประยุกต์สู่การปฏิบัติได้ การปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงแต่ไม่มีกฎหมายคุ้มครองความปลอดภัยของนักวิชาชีพกฎหมายที่มีอยู่ในประเทศไทยเอื้อให้ฟื้นฟูสภาพกาย-ใจ-สังคมของเด็กที่ถูกทารุณหรือทอดทิ้งได้น้อย ในขณะที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เปลี่ยนแปลงนโยบายและยุทธศาสตร์ในการช่วยเหลือเด็กถูกทารุณและทอดทิ้งบ่อย ส่วนใหญ่เน้นการประชาสัมพันธ์แผนงานและโครงการเชิงรุก ซึ่งไม่เอื้อให้ปฏิบัติงานบำบัดและฟื้นฟูสภาพเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งและครอบครัวในเชิงลึก

ทุกวิชาชีพมีความต้องการได้รับการสนับสนุนทางวิชาชีพทั้งด้านวิชาการ ด้านความมั่นคงและปลอดภัยในวิชาชีพ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

แนวทางการสนับสนุนทางวิชาชีพ ได้แก่ หลักสูตรในการผลิตนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาที่มีค่าน้ำหนักเท่ากันระหว่างภาคทฤษฎีกับภาคฝึกปฏิบัติ หลักสูตรในการผลิตพี่เลี้ยงเด็กมีสาระเรื่องพัฒนาการเด็กและการแต่งกายที่ดี โบประกอบวิชาชีพที่แสดงถึงมาตรฐานทางวิชาชีพในการปฏิบัติงาน เพราะมีตรพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนและวิชาชีพอื่นในทีมสหวิชาชีพคุ้มครองเด็ก กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองจากการฟ้องร้อง ระบบการนิเทศงานและเป็นที่ยอมรับเรื่องส่วนตัวและงานแก่บุคลากรทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรด้อยประสบการณ์ การประชุมทุกวิชาชีพที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งเพื่อร่วมกันเสนอประสบการณ์และปัญหาที่ผ่านการเพิ่มพูนความรู้และทักษะของทุกวิชาชีพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพิ่มอัตรากำลังของทุกวิชาชีพให้เพียงพอกับจำนวนเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง ยกระดับความมั่นคงและก้าวหน้าทางวิชาชีพ และระบบดูแลสุขภาพจิตของผู้ปฏิบัติงาน

อภิปรายผล

แนวทางการสนับสนุนทางวิชาการ

การปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งต้องใช้ทั้งความรู้เฉพาะทาง ความรู้ทั่วไป และทักษะ ดังนั้นหลักสูตรในการผลิตนักวิชาชีพที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง ทั้งนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และพี่เลี้ยงเด็กควรเน้นภาคปฏิบัติเท่ากับภาคทฤษฎี และเพิ่มการฝึกปฏิบัติกับเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง จะทำให้นักศึกษามีความรู้และเข้าใจการปฏิบัติงานกับเด็กกลุ่มนี้ นอกจากนี้ หลักสูตรดังกล่าวควรประกอบด้วยการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง ความรู้เรื่องพัฒนาการเด็ก และการดูแลเด็ก เพื่อให้ นักวิชาชีพเหล่านี้มีความสามารถรับมือกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีปัญหาทางจิตใจ โดยจัดเป็นโปรแกรมการพัฒนา นักวิชาชีพเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับรายงานขององค์การอนามัยโลก (WHO,

2002, 76) พบว่า งานวิจัยในหลายประเทศให้ความสำคัญกับการเพิ่มพูนความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่องของนักวิชาชีพ ความรู้และทักษะอื่นๆ ที่นักวิชาชีพควรได้รับเพิ่มเติม ได้แก่ เทคนิคการสัมภาษณ์ การตรวจสภาพทางร่างกาย ความรู้ที่เท่าทันต่อสภาพครอบครัวที่เสี่ยงและปัจจัยเสี่ยงอื่นๆ ต่อการทารุณเด็ก นอกจากนี้ นักวิจัยหลายท่านเสนอแนะวิธีการทำให้การเพิ่มพูนความรู้และทักษะเป็นกระบวนการการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ด้วยการจัดทำเป็นหลักสูตร สหวิทยาการและสหโครงสร้างเพื่อให้แต่ละวิชาชีพเลือกรเรียนให้เหมาะกับบทบาทหน้าที่ของตนเองในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง ซึ่งมีทั้งวิชาที่ทุกวิชาชีพต้องเรียนร่วมกันและแยกเรียนวิชาเฉพาะของแต่ละวิชาชีพ อีกทั้งเป็นหลักสูตรร่วมระหว่างนักศึกษาแพทย์และนักกายภาพบำบัดกับวิชาชีพอื่นๆ ที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง

การเพิ่มพูนความรู้เรื่องพัฒนาการเด็ก สุขภาพจิต และจิตเวชเด็ก กฎหมาย และความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องแก่ทุกวิชาชีพเป็นความจำเป็นเร่งด่วน เนื่องจากความรู้เหล่านี้ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจผลกระทบจากการถูกทารุณและทอดทิ้งต่อพฤติกรรมของเด็ก และสามารถปฏิบัติงานเชื่อมโยงกับวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น จิตแพทย์ กุมารแพทย์ อัยการ ตำรวจ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของจิราภา ชมชื่นจิตต์ (2542, บทคัดย่อ) ว่านักวิชาชีพในทีมสหวิชาชีพช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งต้องมีความรู้ที่หลากหลาย และจะต้องแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ ทั้งในส่วนของวิชาชีพตนเองและวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ของปัญหา และเพื่อให้ได้รับการยอมรับ

ในขณะเดียวกัน การเสริมทักษะการปฏิบัติงานในลักษณะ case conference การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงาน หรือการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกอบรมที่เสริมสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานให้สามารถบำบัดทางจิตใจเบื้องต้นแก่เด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งและครอบครัว ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่เน้นแก้ไข้ปัญหาและเสริมพลังครอบครัวของเด็กเหล่านี้

ให้เข้มแข็งขึ้น อันเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันไม่ให้เด็กถูกทารุณและทอดทิ้งซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับวัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา (2546) ทำการประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ให้ข้อเสนอแนะว่า บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่ปฏิบัติงานคุ้มครองช่วยเหลือบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวต้องได้รับการฝึกอบรมทักษะเป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะการฝึกอบรมที่ปรับเปลี่ยนให้มีทัศนคติทางบวกต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และมีบุคลิกภาพที่สามารถทำงานช่วยเหลือเด็กและผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการสนับสนุนด้านมาตรการและกลไก

ลักษณะการทารุณเด็กมีหลากหลายรูปแบบตามบริบทและความเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่คู่มือในการปฏิบัติงานมีเนื้อหาที่เป็นหลักการทั่วไป ต้องอาศัยประสบการณ์ในการประยุกต์ใช้ทุกวิชาชีพจึงมีความต้องการได้รับการพัฒนาทางวิชาชีพและการนิเทศงาน รวมทั้งการดูแลสุขภาพจิตซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานของศูนย์เด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งแห่งชาติ (National Center on Child Abuse and Neglect) ในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่เห็นความสำคัญของการฝึกการตระหนักรู้ในตนเอง (self-awareness) และเทคนิคการสื่อสาร การฝึกการผ่อนคลาย (relaxation exercise) และการสร้างทัศนคติที่ดีต่อความเป็นมนุษย์ จึงได้ใส่เนื้อหาสาระดังกล่าวไว้เป็นส่วนหนึ่งของคู่มือนักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง (Giarretto, 1982)

ในปัจจุบัน นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และพี่เลี้ยงเด็กที่สำเร็จการศึกษาใหม่ๆ มักไม่มีทักษะเพียงพอ จึงควรเร่งพัฒนาความรู้และทักษะของผู้ปฏิบัติงานทุกวิชาชีพ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานมีความมั่นใจในการปฏิบัติงาน โดยควรเป็นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติให้มีประสบการณ์จริง การนิเทศงานจากการปฏิบัติงานประจำ มีศูนย์สายด่วนสำหรับนักวิชาชีพใช้บริการในภาวะวิกฤติ นอกจากนี้ ยังควรพัฒนาผู้ปฏิบัติงานให้สามารถประเมินการปฏิบัติงานอย่างเป็น

ระบบ เพื่อนำผลการประเมินมาเป็นทรัพยากรในการปรับปรุงตนเองและกระบวนการปฏิบัติงาน ดังที่ Munro (2002: 161) เชื่อว่า การขจัดทักษะที่เกิดจากสามัญสำนึกออกจากกระบวนการปฏิบัติงาน และสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถคิดวิเคราะห์ ประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะกับกระบวนการปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับเด็กที่ถูกทารุณและครอบครัวแต่ละราย จะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพขึ้น และเสนอว่า การวิจัยประเมินผลการปฏิบัติงานทำให้เข้าใจปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงาน ทำให้การประเมินสภาพเด็กและครอบครัวมีความถูกต้องแม่นยำ และมีแนวทางการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

แนวทางการสนับสนุนด้านนโยบาย

ยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย มักเน้นการประชาสัมพันธ์แผนงานและโครงการเชิงรุก ทำให้ผู้ปฏิบัติงานต้องปรับเปลี่ยนการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์ใหม่ การปฏิบัติงานจึงไม่ต่อเนื่องและไม่สามารถปฏิบัติงานด้านบำบัดและฟื้นฟูในเชิงลึก ซึ่งสะท้อนถึงการไม่ให้ความสำคัญกับการรักษาบำบัดจิตใจของเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง และการฟื้นฟูสภาพครอบครัวของเด็กเหล่านี้ นอกจากนี้ โบอนุญัตเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ยังไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชน ไม่สามารถเอื้อให้นักวิชาชีพเหล่านี้ปฏิบัติงานได้เต็มตามบทบาทหน้าที่ นักวิชาชีพเหล่านี้จึงมีความต้องการพระราชบัญญัติวิชาชีพและไปประกอบวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของจิราภา ชมชื่นจิตต์ (2542: บทคัดย่อ) ว่า ระดับนโยบายควรจะมีการส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกฎหมายต่างๆ ที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการปฏิบัติงานมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ระดับนโยบาย

1.1 ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก

พ.ศ.2546 โดยเพิ่มเติมการแยกผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งเป็นสองทีม ทีมแรกคือ พนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ทำหน้าที่สืบข้อเท็จจริงเบื้องต้น แยกเด็กและดำเนินคดี และทีมหลังคือ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และพี่เลี้ยงเด็ก ทำหน้าที่บำบัดฟื้นฟูและช่วยเหลือ เพื่อแก้ไขปัญหาความสับสนใน 2 บทบาทที่ขัดแย้งกันของผู้ปฏิบัติงาน และส่งผลให้เด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งและครอบครัวให้ความร่วมมือในการบำบัดและฟื้นฟูครอบครัวอย่างขึ้น

1.2 นโยบายและแผนยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก ต้องมีลักษณะองค์รวมที่ให้ความสำคัญเท่ากันระหว่างการส่งเสริมสวัสดิภาพเด็ก การป้องกันการทารุณและทอดทิ้งเด็ก การบำบัดและฟื้นฟูสภาพเด็กและครอบครัว ตลอดจนกระบวนการบำบัดและฟื้นฟู และผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถประยุกต์สู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

1.3 ควรปรับปรุงหลักสูตรในการผลิตนักสังคมสงเคราะห์ และหลักสูตรนักจิตวิทยา ให้ความสำคัญเข้มข้นของทักษะต่างๆ ในการปฏิบัติงาน เพิ่มสาระเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง เนื่องจากทุกวิชาชีพมีบทบาทในการให้บริการมนุษย์ ซึ่งจำเป็นต้องดูน่าเชื่อถือในสายตาของผู้ประสบปัญหา อาจจัดทำในรูปแบบความร่วมมือระหว่างสถาบันทางการศึกษากับองค์กรวิชาชีพ

1.4 ปัจจุบันใบอนุญาตเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ไม่เอื้อให้นักวิชาชีพสามารถปฏิบัติงานแทรกแซงช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งได้เต็มตามที่ระบุไว้ในกฎหมายดังกล่าว จึงควรเร่งให้มีการออกพระราชบัญญัติวิชาชีพและใบประกอบวิชาชีพ เพื่อให้นักวิชาชีพได้พัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติตามมาตรฐานวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้การปฏิบัติงานของทุกวิชาชีพมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามมาตรฐานสากล อันจะเป็นผลดีต่อเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งและครอบครัวในที่สุด

2. ระดับปฏิบัติการ

2.1 นักวิชาชีพควรทำวิจัยเกี่ยวกับวิธีการบันทึกประสบการณ์การปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณ

และทอดทิ้งแต่ละราย อาจเป็นงานวิจัยเดี่ยวหรือชุดโครงการวิจัยของกลุ่มนักวิชาชีพในระดับภูมิภาค จากนั้นนำผลการวิจัยมาระดมสมอง ร่วมกันสร้างแบบฟอร์มมาตรฐานที่สามารถประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้ทั้งการบันทึกประวัติของเด็ก การรายงานการช่วยเหลือเด็ก และการส่งต่อเด็กไปรับบริการที่เหมาะสม รวมทั้งนำมาเป็นข้อมูลในการวินิจฉัย การประเมิน วางแผนการให้ความช่วยเหลือ และการประชุมทีมสหวิชาชีพ ซึ่งส่งผลให้แต่ละวิชาชีพไม่ต้องถามข้อเท็จจริงจากเด็กซ้ำ

2.2 ควรจัดให้มีการประชุมแบบสหวิชาชีพเป็นประจำทุกปี เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้ร่วมกันประเมินการปฏิบัติงาน ปัญหาและอุปสรรค ตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทำความเข้าใจบทบาทของวิชาชีพตนเองและบทบาทของต่างวิชาชีพ แก้ไขการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นแนวทางเดียวกันให้มีมาตรฐานเดียวกัน ทำความเข้าใจและตีความพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ให้ตรงกัน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างวิชาชีพที่สามารถปฏิบัติงานไปในแนวทางเดียวกันอย่างแท้จริง และแสวงหาแนวทางการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมและสภาพการณ์ของสังคมไทย

2.3 สถานสงเคราะห์เด็กควรให้พี่เลี้ยงเด็กร่วมประชุมทีมสหวิชาชีพ เพื่อให้รับรู้เกี่ยวกับสภาพและปัญหาของเด็กตั้งแต่ช่วงแรกที่รับอุปการะเด็ก ซึ่งจะช่วยให้การดูแลเด็กของพี่เลี้ยงเด็กถูกต้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันทุกวิชาชีพ อีกทั้ง พี่เลี้ยงเด็กจะช่วยสังเกตพฤติกรรมของเด็ก บันทึกและรายงานในที่ประชุมทีมสหวิชาชีพ ตลอดจนคอยป้องกันเด็กจากพ่อแม่ที่ทารุณเด็ก ในเวลาที่แอบมาเยี่ยมเด็กโดยไม่ได้ขออนุญาต

2.4 สถานสงเคราะห์เด็กควรเปลี่ยนเวลาในการเข้าปฏิบัติงานของพี่เลี้ยงเด็ก จากเดิมที่ต้องดูแลเด็กจำนวน 30-50 คน ผลัดละ 48 ชั่วโมง (สองวันติดต่อกัน) ซึ่งเป็นสภาวะที่กดดันมาก เปลี่ยนเป็นผลัดละ 8-12 ชั่วโมง จะช่วยให้พี่เลี้ยงเด็กได้ละวางการปฏิบัติงาน ได้ผ่อนคลายใน

แต่ละวัน และหันความสนใจไปสู่ส่วนประกอบอื่นในชีวิต ได้แก่ มิติชีวิตส่วนตัว มิติชีวิตครอบครัว มิติชีวิตสังคม ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพพอๆ กับมิติชีวิตการทำงาน อีกทั้งช่วยลดความรู้สึกเฉยชิน (burn out) ของพี่เลี้ยงเด็ก

2.5 นักวิชาชีพควรเร่งสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างสหวิชาชีพ ซึ่งเป็นไปตามลักษณะธรรมชาติของสังคมไทย ที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าสัมพันธภาพทางวิชาชีพ จะช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการประสานงานระหว่างวิชาชีพ ความราบรื่นในการติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเด็กได้รับการอำนวยความสะดวกในการรับความช่วยเหลือรวดเร็วขึ้น

2.6 นักวิชาชีพควรศึกษาชุมชนที่ผู้นำชุมชนและเครือข่ายในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และช่วยทำหน้าที่คุ้มครองเด็กในชุมชนแทนนักวิชาชีพได้ เพื่อค้นหาศักยภาพของชุมชนดังกล่าว และปัจจัยที่ทำให้ชุมชนมีลักษณะที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานและการคุ้มครองเด็ก เพื่อนำมาเป็นบทเรียนประยุกต์สู่การพัฒนาชุมชนอื่นๆ ที่ยังไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง รวมทั้งเพื่อใช้เพิ่มพูนศักยภาพของชุมชนดังกล่าวให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

3. การวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำการวิจัยและพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งของทีมสหวิชาชีพ สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยถอดบทเรียนจากประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้คู่มือการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

3.2 ควรทำการวิจัยประเมินนโยบายระดับชาติ เพื่อทบทวนยุทธศาสตร์และแผนงานต่างๆ ที่ประเทศไทยใช้ในการสนับสนุนทางวิชาชีพแก่นักวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง อีกทั้ง แสวงหาแนวทางในการจัดทำนโยบายระดับชาติที่เอื้อต่อการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างเท่าเทียมทุกคน และสนับสนุนให้นักวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานสามารถช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้งได้อย่างเต็มสมรรถนะทางวิชาชีพ

เยี่ยงมาตรฐานวิชาชีพของประเทศที่พัฒนาแล้ว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2550). **สถานการณ์เด็กไทย**. (ออนไลน์). มีที่: <http://www.m-society.go.th> สืบค้นเมื่อ: [29 ธ.ค. 2548], [24 พ.ค. 2549] และ [27 ส.ค. 2550].
- จิราภา ชมชื่นจิตต์. (2532). **การปฏิบัติงานสหวิชาชีพในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศ: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ประสานงานเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็ก จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรีชวัน จันทร์ศิริ และรัชนี้ ฉลองเกื้อกุล. (2549). (ออนไลน์). มีที่: <http://www.childright.org> สืบค้นเมื่อ [25 มี.ค. 2549].
- วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา. (2546). **การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับ ความรุนแรงในครอบครัว**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- Giarretto, H.. (1982). **Integrated Treatment of Child Sexual Abuse: A Treatment and Training Manual**. Palo Alto, CA: Science and Behavior Books, Inc.
- Munro, E.. (2002). **Effective Child Protection**. London: SAGE Publications.
- Tower, C. C.. (2002). **Understanding Abuse and Neglect**. (fifth edition). Boston: Allyn and Bacon.
- WHO. (2002). **World Report on Violence and Health**. Edited by Etienne G. K.. Geneva.
- Wickham, R. E. and West, J.. (2002). **Therapeutic Work with Sexually Abused Children**. London: SAGE Publications.